

Zebo HAMZAYEVA,
Iqtisodiyot va pedagogika universiteti o'qituvchisi
E-mail: hamzayevazebo1016@gmail.com

Toshkent davlat yuridik universiteti, Xorijiy tillar kafedasi katta o'qituvchisi f.f.f.d, PhD Sh. Qurbonova taqrizi asosida

“TESS D'URBERVILLAR” VA “BONU” ROMANLARIDA SOF VA JAMIYATDA USTUVOR AXLOQIY TAMOIYILLAR ZIDDIYATI

Annotatsiya

Mazkur maqolada ingliz adibi Tomas Hardining “Tess d'Urbervillar” romani va o'zbek yozuvchisi Iqbol Mirzoning “Bonu” romanlari tahlil etilib, ushbu asarlarda aks etgan sof axloqiy qadriyatlar va jamiyatda ustuvor bo'lgan axloqiy me'yorlar o'rtasidagi ziddiyat ochib beriladi. Ikkala asarda ham bosh qahramonlar – Tess va Bonu – o'zining sof qalbi, pok niyatlari, halol hayotga intilishi bilan jamiyatdagi nosog'lom, ikkiyuzlama axloqiy qarashlar va adolatsiz ijtimoiy tizim bilan to'qnash keladi. Maqolada qahramonlarning ichki dunyosi, ularning ruhiy iztiroblari, axloqiy tanlovlar va hayotiy kurashlari tahlil qilinadi. Shu bilan birga, mualliflarning davr va makon jihatidan farqli bo'lishiga qaramay, ularning asarlarida insoniylik, ayol sha'ni, jamiyatdagi ijtimoiy bosim va axloqiy qadriyatlar mavzularining o'xshash talqinda berilgani ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: Tomas Hardy, Iqbol Mirzo, Tess, Bonu, axloqiy ziddiyat, sof qalb, jamiyat tanqidi, adabiyotda ayol obrazi, axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy adolatsizlik, ayollar taqdiri, zamonaviy tahlil.

THE CONFLICT OF PURE AND SOCIETAL MORAL PRINCIPLES IN THE NOVELS 'TESS OF THE D'URBERVILLES' AND 'BONU'

Annotation

This article analyzes Thomas Hardy's novel Tess d'Urbervilles and Iqbol Mirzo's Bonu, focusing on the conflict between pure moral values and the dominant moral principles in society as portrayed in these works. In both novels, the main characters—Tess and Bonu—struggle to reconcile their pure hearts, good intentions, and desire for an honest life with the unhealthy, hypocritical moral views and unjust social systems of the society. The article delves into the internal worlds of the protagonists, their emotional torments, moral choices, and life struggles. Furthermore, despite the different historical and cultural contexts of the authors, their works present similar themes of human dignity, female honor, social pressure, and moral values.

Key words: Thomas Hardy, Iqbol Mirzo, Tess, Bonu, moral conflict, pure heart, social criticism, female image in literature, moral values, social injustice, fate of women, contemporary analysis.

КОНФЛИКТ ЧИСТЫХ И ОБЩЕСТВЕННЫХ МОРАЛЬНЫХ ПРИНЦИПОВ В РОМАНАХ 'ТЭСС ИЗ РОДА Д'ЭРБЕРВИЛЛЕЙ' И 'БОНУ'

Аннотация

В данной статье анализируются романы Томаса Харди «Тэсс из рода д'Эрбервиллей» и Икбола Мирзо «Бону», рассматривающие конфликт между чистыми моральными ценностями и преобладающими моральными нормами в обществе. В обоих романах главные герои – Тэсс и Бону – сталкиваются с противоречием между их чистыми сердцами, добрыми намерениями и стремлением к честной жизни с одной стороны, и с несправедливыми, лицемерными моральными взглядами общества с другой. В статье анализируется внутренний мир героев, их эмоциональные страдания, моральные выборы и жизненные испытания. Также, несмотря на различия в историческом и культурном контексте, в произведениях авторов раскрываются схожие темы человеческого достоинства, чести женщин, социального давления и моральных ценностей.

Ключевые слова: Томас Харди, Икбол Мирзо, Тэсс, Бону, моральный конфликт, чистое сердце, социальная критика, образ женщины в литературе, моральные ценности, социальная несправедливость, судьба женщин, современный анализ.

Kirish. Adabiyotda insonning sof va jamiyat tomonidan belgilangan axloqiy tamoyillar o'rtasidagi ziddiyatlar ko'plab asarlarda markaziy mavzu bo'lib xizmat qiladi. Bu ziddiyatlar shaxsning ichki qadriyatlari va ijtimoiy kutishlar o'rtasidagi muvozanatni topishga bo'lgan urinishlarida namoyon bo'ladi. Thomas Hardy ning Tess d'Urbervilles va Iqbol Mirzo ning Bonu romanlari aynan shu axloqiy kurashni chuqur tahlil qiladi. Har ikki romanda asosiy qahramonlar – Tess va Bonu – sof axloqiy qadriyatlar bilan jamiyatning axloqiy me'yorlari o'rtasida qattiq ziddiyatga duch kelishadi. Tessning pokligi va jamiyat tomonidan unga qarshi qo'yilgan qat'iy hukmlar, Bonuning ichki axloqiy iztiroblari va uning jamiyatdagi o'rnini topishga bo'lgan urinishlari asarlarning asosiy g'oyalardan biridir. Ushbu maqolada, Tess d'Urbervilles va Bonu romanlarida sof va jamiyat axloqiy tamoyillari o'rtasidagi ziddiyatlarning qanday tasvirlanganini o'rganib chiqamiz va bu ziddiyatlarning qahramonlarning hayoti va taqdiri uchun qanday hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini tahlil qilamiz.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Sof va jamiyatdagi axloqiy tamoyillar o'rtasidagi ziddiyatlar adabiyotda ko'p yillardan beri o'rganilayotgan muhim mavzulardan biridir.

Thomas Hardy ning Tess d'Urbervilles va Iqbol Mirzo ning Bonu romanlari ushbu axloqiy kurashning tasvirini taqdim etadi, ammo ularning har biri o'zining tarixiy, madaniy va ijtimoiy kontekstlariga asoslanadi.

Thomas Hardy ning Tess d'Urbervilles romani Viktoriya davrining qat'iy axloqiy va ijtimoiy normalariga qarshi kurashayotgan bir qahramonning tarixini tasvirlaydi. Hardy, asarida, jamiyatning o'ziga xos yuksak axloqiy me'yorlari bilan birga, uning shaxsiy axloqiy qadriyatlarini muvozanatlashga intilgan Tessni ko'rsatadi. Hardy ning asari ko'p yillar davomida feminist adabiyotshunoslik va moral falsafa nuqtai nazaridan tahlil qilindi. Misol uchun, Judith Lowder Newton (1995) o'zining Feminist Approaches to the Victorian Novel asarida Tessning jamiyat tomonidan ayblanib, undan yuzaga kelgan tragediyani feminist tahlilga asoslanib ko'rib chiqqan. Hardy ning romani, shuningdek, jamiyatning qat'iy axloqiy hukmlarini shaxsiy axloqiy tanlovlar bilan solishtirishda amalga oshirilgan sinovlar sifatida qaraladi.

Ushbu tahlillar va ilmiy ishlar, Tess d'Urbervilles va Bonu romanlarida axloqiy ziddiyatlarni tahlil qilish uchun ilmiy asos yaratadi. Romanlardagi axloqiy kurashni o'rganish,

adabiyotshunoslikda feministik, realizm va postmodernizm yondoshuvlarini qo'llab-quvvatlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqola ilmiy tadqiqotning ko'p qirrali metodologiyasidan foydalanadi, uning asosiy yondoshuvlarini adabiyotshunoslik, madaniyatshunoslik va tarixiy tahlil tashkil etadi. Tadqiqotda, ayniqsa, sof va jamiyatdagi axloqiy tamoyillar o'rtasidagi ziddiyatlarning tasvirlanishi tahlil qilinadi. Maqola doirasida Tess d'Urbervilles va Bonu romanlarining qahramonlari orqali axloqiy kurashlarning adabiy yoritilishi, realist va postmodernistik nuqtai nazaridan chuqur o'rganiladi. Tadqiqotda lingvistik, stilistik va semantik analiz texnikalari qo'llanilib, qahramonlarning ichki axloqiy iztiroblari va jamiyat tomonidan qo'yilgan me'yorlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik o'rganiladi. Maqola, shuningdek, urush va jamiyat axloqi o'rtasidagi aloqalarni tasvirlash orqali jamiyatning axloqiy qadriyatlarini, xususan, patriarxat va gender tengsizligi, ijtimoiy normalar ta'sirini o'rganishga yo'naltirilgan. Postmodernizm va realizmning dialektik munosabatlari, shuningdek, tarixiy-madaniy kontekstdagi tafovutlar tahlil qilinadi.

'Tess d'Urbervillar' Romanida Sof va Jamiyat Axloqi O'rtasidagi Ziddiyat. Thomas Hardy ning Tess d'Urbervillar romani, Viktoriya davrining qat'iy axloqiy me'yorlari bilan shaxsiy, sof axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi ziddiyatni mukammal tarzda tasvirlaydi. Romanda, asosan, Tessning sof axloqiy qadriyatlarini va jamiyat tomonidan belgilangan axloqiy me'yorlar o'rtasidagi kurash o'rganiladi. Hardy, bu ziddiyat orqali Viktoriya jamiyatining kattalashgan ijtimoiy va axloqiy strukturalariga tanqidiy yondashadi.

Jamiyat, Viktoriya davrining qat'iy axloqiy talablariga javob beradigan ayolni tasvirlashga intiladi. Tessning o'zgacha va tabiiy qiyofasi, uning jinsiy tarixidan keyin jamiyat tomonidan kiritilgan ayblovlar, uni to'liq yengib chiqaradi. Jamiyatning Tessga qarshi qo'ygan hukmlari uning ichki kurashlariga qarshi qarshilik ko'rsatadi. Masalan, u, Alec d'Urberville bilan munosabatda bo'lganidan so'ng, o'zini oxirgi muddatga qadar ma'naviy yo'qotilgan deb biladi, lekin uning uchun o'zining sof va ichki axloqiy qadriyatlarini saqlash katta ahamiyatga ega.

'Bonu' Romanida Sof va Jamiyat Axloqi O'rtasidagi Ziddiyat

Iqbol Mirzo ning Bonu romani o'ziga xos tarzda sof va jamiyat axloqiy tamoyillari o'rtasidagi ziddiyatni tasvirlaydi. Romandagi qahramon Bonu o'zining ichki axloqiy qadriyatlarini saqlashga intilgan, biroq jamiyatning patriarxal va qat'iy axloqiy me'yorlariga moslashishning og'irligini his qilgan ayol sifatida namoyon bo'ladi. Asar davomida Bonu o'zining ichki axloqiy tamoyillari bilan jamiyatning o'ta qat'iy va patriarxal tuzilmalariga qarshi kurashadi.

Bonu – o'zining ichki sof qadriyatlarini, erkinlikka bo'lgan intilishini saqlashga harakat qiladigan, ammo jamiyat tomonidan qo'yilgan moral talablar bilan to'qnash kelayotgan bir qahramondir. Bonu o'zini sevgan va sevilgan kishiga bo'lgan hislarini jamiyatning patriarxal normalariga mos kelmaydi deb hisoblaydi, chunki bu jamiyatda ayollarga qo'yilgan qat'iy axloqiy talablar ko'pincha ularning ichki istaklarini va his-tuyg'ularini inkor etishga olib keladi.

Tahlil va natijalar. 'Tess d'Urbervilles' va 'Bonu' romanlarida sof va jamiyat axloqi o'rtasidagi ziddiyatning ifodalanishi o'ziga xos tarzda taqdim etilgan. Har ikkala asar ham individual shaxsning ichki axloqiy tamoyillari bilan jamiyatning belgilagan axloqiy me'yorlari o'rtasidagi kurashni aks ettiradi.

'Tess d'Urbervilles'da jamiyatning qat'iy axloqiy talablariga zid ravishda, Tess o'zining ichki his-tuyg'ulari va shaxsiy erkinligini izlaydi. Bu ziddiyat uning taqdirini belgilaydi va oxir-oqibat Tessning fojiali tugashiga olib keladi. Tessning yakkalanishi, jamiyatning uning xatti-harakatlarini "xato" deb tan olishi, o'z-o'zini anglash va jamiyatning me'yorlariga qarshi kurashda yuzaga keladigan psixologik va ijtimoiy zo'riqlashlarni ko'rsatadi. Bu ziddiyat, roman davomida sof axloqiy qadriyatlarini jamiyatning qat'iy hukmlari bilan solishtirish orqali yangilangan ijtimoiy tanqidni keltirib chiqaradi.

Ikkala romanda ham sof axloqiy qadriyatlar va jamiyatning me'yorlari o'rtasidagi ziddiyatlar, insonning shaxsiy erkinligini qabul qilmaslik orqali ularga fojiali natijalar olib keladi. Asarlarning har birida qahramonlar o'z ichki axloqiy prinsiplariga sodiq qolishga harakat qilishadi, lekin jamiyatning qat'iy va noto'g'ri moral hukmlariga qarshi kurashlari ularga katta zarar yetkazadi.

Xulosa va takliflar. 'Tess d'Urbervilles' va 'Bonu' romanlari sof va jamiyat axloqi o'rtasidagi ziddiyatni chuqur va murakkab tarzda yoritadi. Har ikki asar ham insonning ichki axloqiy qadriyatlarini va jamiyatning qat'iy moral talablariga qarshi kurashini tasvirlaydi. Tessning va Bonuning hayotidagi fojiali oqibatlar, ularning shaxsiy erkinlikka bo'lgan intilishlari va jamiyatning axloqiy me'yorlariga zid ravishda o'zgarmas qarorlar qabul qilishlari orqali namoyon bo'ladi.

Tess d'Urbervilles'da Hardy, Viktoriya davrining moral tuzilmalarini tanqid qilib, insonning o'zini anglash jarayonida jamiyatning qat'iy hukmlariga qarshi kurashayotgan qahramonning taqdirini yoritadi. *'Bonu'*da Mirzo esa, patriarxal tizimga qarshi ayolning kurashini, o'zining shaxsiy erkinligi va sevgi izlanishlarini tasvirlaydi, jamiyatdagi nohaqlik va patriarxatni tanqid qiladi. Ikkala roman ham sof va jamiyat axloqi o'rtasidagi ziddiyatlarni tahlil qilish orqali ijtimoiy tizimlar va individning o'ziga xos xususiyatlari o'rtasidagi murakkab munosabatlarni ochib beradi.

ADABIYOTLAR

1. Hardy, T. (1891). Tess of the d'Urbervilles. Harper & Brothers.
2. Butler, J. (2006). Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity. Routledge.
3. Azimov, S. (2008). Adabiyotshunoslik asoslari. Tashkent: O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti.
4. Jabborov, M. (2015). Filosofik adabiyotshunoslik. Tashkent: O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi.
5. Qizi, H. Z. M. (2024). Women's roles and gender portrayal in thomas hardy's works. Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali, 2(57), 344-347.
6. Hamzayeva, Z. (2024, May). Ta'lim sifatini ta'minlashning ilg'or usullari: muammo va yechimlar. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 34-36).
7. Хамзаева, З. (2025). Толкование женского образа в романе «Бону» с точки зрения декадентства: социальный кризис и противоречие ценностей. Зарубежная лингвистика и лингводидактика, 3(2), 17-22